

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(2)

2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 594 sahifa,
5-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bitiruvchi talabalarning qadriyatlar tizimining psixologik xususiyatlari	10
<i>Abdulazizova Muslima, Abdurasulova Sevinch, Ikromova Aziza, Iskanderova Sayyora</i>	
Oila va ta'lim tizimida raqamli xavfsizlik madaniyatini shakllantirish va uning psixologik omillari.....	14
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Yo'lchiyeva Zarinabonu Sanjarali qizi</i>	
Ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni	18
<i>Abdullayeva Arofatxon Abdavaxobovna, Mirzahamdov Shahriyor Botir o'g'li</i>	
O'quvchilarni sport musobaqalariga tayyorlashda jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish mexanizmlari	22
<i>Abduraximov Ziyodullo Xojiakbar o'g'li, Tuxtapulatov Shahobiddin Nuriddinovich, Nasimov Ulug'bek Orif o'g'li</i>	
Ta'limni raqamli transformatsiyalash sharoitida o'quv jarayonini tashkil etishning integratsion shakllarini qo'llash metodikasi.....	28
<i>Allamova Shoxista Shavkat qizi</i>	
Surxon vohasida sog'liqni saqlash tizimi: muammolar va yechimlar (Sherobod tumani misolida, 1925–1945-yillar).....	33
<i>Allamurotov Asadbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish	37
<i>Axmedova Muxabbat Axmedovna</i>	
Ko'p o'zgaruvchili funktsiyaning oraliq qiymatlari haqidagi teoremlar va ularning isbotlari	42
<i>Boqiyev X. X., Muxtorova Sevinch Asad qizi, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining huquqiy tafakkurini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	46
<i>D. M. Xolnazarova</i>	
Oilaviy tarbiya samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar: tajriba-sinov natijalari asosida	49
<i>Ibragimova Aziza Toshniyazovna</i>	
Bo'lajak tabiiy fanlar o'qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishda interaktiv integratsiyaning roli	55
<i>Jo'rayeva Xushro'ya Yaxyoxon qizi</i>	
Corrective Feedback in Foreign Language Learning Acts as a Vital Tool for Improving Accuracy With Research Indicating.....	58
<i>Kamalova Dilnoza Kurbanbayevna</i>	
Doping va halollik masalasi: sportdagi dolzarb muammo.....	64
<i>Kobilov Sobir Donakulovich</i>	
Yunon-rum kurashi bilan shug'ullanuvchi sportchilarning teknik va taktik harakatlarini takomillashtirish usullari.....	69
<i>Muhtorov Abdusattor Abdupatto o'g'li</i>	
3-4 yoshli bolalarda nutqning grammatik tuzilishini shakllantirishning psixolingvistik asoslari	75
<i>Rasulova Xulkaroy Abduhalil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender identifikatsiyasini rivojlantirishda ota-onalar bilan ishlashning mobil ilovaga asoslangan innovatsion modeli	80
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida geografiya fanining zamonaviy metodik yondashuvlari va o'qitishning samaradorligi.....	84
<i>Sunnatillayeva Zarina Sulaymon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini oshirish usullari	88
<i>Usmonov Salohiddin, Jo'rayeva Rayhona</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konfliktologik kompetentligini rivojlantirish konsepsiyasi	94
<i>Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Zaripova Xolida Baxtiyor qizi</i>	
O'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interfaol metodlari.....	100
<i>Zokirov Mirzaraxim Abdualiyevich</i>	
O'quv jarayonida innovatsion baholash texnologiyalarining ilmiy-pedagogik mazmuni	103
<i>Sobirova Marjona Shavkat qizi</i>	
Taekvondochilarning musobaqa davrida hujumkorlik jihatlarini oshirish	110
<i>Abdufattoyev Abrorjon Abduraxmon o'g'li</i>	

Gender yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	114
<i>Shokirova Hilola Abduraxmon qizi</i>	
Ingliz tilida tinglab tushunish malakasini rivojlantirishda raqamli ta'limning samaradorligi	120
<i>Aytimbetova U. T.</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ...	124
<i>Axmedova Nazokat Erkinovna</i>	
"Inklyuziv ta'lim. gospital pedagogika" fanida dasturiy-metodik ta'minotning mazmuniy-texnologik va monitoring-dagnostik komponentlari.....	128
<i>Azamxonov Baxodir Sayitkamolxonovich</i>	
Ingliz tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda 5–6-sinf o'quvchilari uchun samarali usullar	132
<i>Rajabova Zarafshon Davronovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy nutq madaniyatini shakllantirishning innovatsion-metodik asoslari	135
<i>Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda sifat so'z turkumini o'rganish mazmuni.....	140
<i>Usmonova Gulnoza Jaloliddin qizi</i>	
Образность современной медицинской терминологии	144
<i>Дулдулова Наргиза Ашимовна, Мирзаахмедова Нигора Ашимовна</i>	
Развитие исследовательской компетентности младших школьников посредством межпредметной проектной деятельности.....	148
<i>Мухтарова Лобар Абдиманнабовна, Нормаматова Розия Уктам кизи</i>	
Психолого-педагогические риски цифровой образовательной среды	153
<i>Рузметова Хилола Абдушариповна, Моминова Мадина Шукурулла кизи</i>	
"TALIA": система контент-генерации на основе ИИ для подготовки учителей	157
<i>Хасанов Зафар Шавкат угли</i>	
Artificial Intelligence in Foreign Language Education: Enhancing Critical Thinking and Academic Communication Skills	164
<i>Allamuratov Gofur Ashurovich</i>	
Talabalarning bolalardagi ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish.....	169
<i>Inomova Mahliyo Yusuf qizi</i>	
Jamoaviy va yakkakurashchi professional sportchilar motivatsiyasining ijtimoiy-psixologik farqlari	172
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari.....	176
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Katta guruh tarbiyalanuvchilarida steam kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik va yoshga oid psixologik xususiyatlari.....	179
<i>Radjapova Zuxra Tirkashevna, Rakhimova Laylo Hamidjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari.....	183
<i>Yakubova Zilola Zikirovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	187
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Akbarova Sarvinoz Sadriddinovna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkur fenomenini rivojlantirish.....	191
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Pedagogical Conditions for Developing Professional Motivation of Economics Students Through Gamification in English Language Classes.....	196
<i>Bobokeldieva Maftuna Abdusamad qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilish faoliyatlarini shakllantirish asoslari	203
<i>Urunov Abduxalil Madjidovich</i>	
STEAM yondashuvi vositasida fizika fanida o'quvchilarning maxsus kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	208
<i>Jo'rayev H. O., Avezov I. Yo., Sharipov S. B.</i>	
STEAM ta'limi vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish	214
<i>Cho'ponova Sharifa Bozor qizi, Achilov Obid Muzrobovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining konstruksiyalash va modellashtirish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
<i>Haydarov Mirjalol Shog'dorovich</i>	

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING KASBIY SHAKLLANISH INDIVIDUAL TRAYEKTORIYASINI LOYIHALASH METODIKASI M. B. Sheraliyeva	222
RAQAMLI DAVRDA KITOBXONLIK MADANIYATI VA ADABIYOTNING ROLI Nabiyeva Sharifa Ismailovna, Ergasheva Mehriyona O'lmas qizi	228
JISMONIY TARBIIYA TA'LIMIDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI O'razboeva Adiba Abdug'ani qizi	231
MILLIY KASHTACHILIK ASOSIDA 5-SINF O'QUVCHILARINING ESTETIK TARBIIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Olimova Dilnoza Murodullo qizi	236
ARALASH TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING METODIK TAYYORGARLIGINI 5E MODEL VOSITASIDA TAKOMILLASHTIRISH Rajabova Nodirabegim Komilovna	240
OLIY TA'LIM TALABALARINING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH Raximov Bobirjon Abdurasulovich	245
RAQAMLI PEDAGOGIKANING ZAMONAVIY TA'LIM RIVOJLANISHIDAGI O'RNI Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna	250
AJDODLAR SIYAMOSINI IFODALASH VOSITASIDA TALABALARNI MILLIY IFTIXOR RUHIDA TARBIIYALASH JARAYONI PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA Xaitov Zufar Asroralievich	255
ГОТОВНОСТЬ К ОБУЧЕНИЮ В ШКОЛЕ У ДЕТЕЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНОЙ ГРУППЫ Шералиев Сарварбек Сохибжон угли	260
OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARINING MUSTAQIL ISHINI TASHKIL ETISHGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR TAHLILI Asadova Zarina Axmadovna	263
GRAMMATIK TARJIMA METODINING ASOSIY TAMOYILLARI VA XUSUSIYATLARI Erkinova Madina Komil qizi	272
UMUMTA'LIM MAKTABLARINI BOSHQARISHDA SINIF RAHBARLARI FAOLIYATINING PEDAGOGIK MOHIYATI Komilova Ziroatxon Murodjon qizi	275
MAKTABGA TAYYORLOV GURUHIDA BOLALARNI SAVODGA TAYYORLASHDA RIVOJLANISH MARKAZLARINING METODIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Avazova Gulshoda Shodi qizi	282
TURIZM SOHASI TALABALARINING INGLIZ TILIDAGI KASBIY DISKURSIDA UCHRAYDIGAN KOMMUNIKATIV TO'SIQLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI Usmonova Zilola Javlon qizi	289
CHET TILINI KASBIY FANLAR BILAN INTEGRATSIYALASHDA CLIL MODELINING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI Yo'ldoshev Otabek Abdug'aniyevich, Amirkulov Asliddin Shuxratovich	294
BO'LAJAK TEXNOLOGIK TA'LIM O'QITUVCHILARINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH Rajabova Dilfuza Abdumajitovna	299
СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ТРЕВОЖНОСТИ И СТРАХА У ЖЕРТВ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ Махмудова Д. А.	303
ADABIY ASARLARDA XRONOTOP MUAMMOSINING BADIY AHAMIYATI Yaqubjonov Iqboljon Odiljonovich	306
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI INTELEKTUAL RIVOJLANTIRISHDA SENSOR INTEGRATSIYA YONDASHUVINING AHAMIYATI .. To'rayeva Charosxon Shavkat qizi	311
BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARIDA EKOLOGIK TARBIIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Safarova Rushana Murodullo qizi	316
BADIY ASARLARNI O'QITISHDA EMPATIK YONDASHUVNING METODIK IMKONIYATLARI Shoyimova Shaira Sanakulovna	320
BOLALAR ME'YORIY ONTOGENEZIDA YOZUV VA GRAFOMOTOR KO'NIKMALARINI RIVOJLANISHI Alimova Kamola Xayrulla qizi	323
YOSH VOLEYBOLCHILARDA O'YIN QARORINI QABUL QILISH (Decision-making) KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI Azimova Gulnoza Karimjon qizi	328
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI Muxamadaliyeva Madinabonu Bohodirjon qizi	333

Raqamli egizak texnologiyasi asosida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	336
<i>Sorimsokov Uchqun Soatboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga integrativ mashqlar orqali ta'lim berishning ahamiyati.....	340
<i>Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li</i>	
Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati	345
<i>Eshbayev Ximmat Ablakul o'g'li</i>	
Qizlarning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishning psixologik mexanizmlari	348
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Oliy ta'lim professor-o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishi va qadriyatlar integratsiyalashuvining o'ziga xosligi	352
<i>A. Bozorov</i>	
Nutqiy etiket madaniyatning bosh bo'g'ini sifatida	357
<i>Abdurahmonova Kamola Erkin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida ingliz tilida kasbiy yo'naltirilgan leksik kompetensiyani rivojlantirishga qo'yilgan zamonaviy talablar	362
<i>Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalarning rivojlanishida muhim omil sifatida	370
<i>M. Xo'jamberdiyeva, Abduvohidova Shaxnoza</i>	
Jismoniy mashqlar orqali stress va emotsional zo'riqishlarni kamaytirish imkoniyatlari.....	373
<i>Baxodirova Gulyora Nuriddin qizi</i>	
Kasbiy ta'limning raqamli transformatsiyasi va o'quvchilarni kasbga yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari	378
<i>Biysenov Temirbek</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari	382
<i>Bo'libekova Maftuna Shermuxammadovna</i>	
"Tarbiya" darslarini tashkil etish texnologiyalari	388
<i>Boltayeva Marjona Oybek qizi, Samadova Mahbuba Nutfullo qizi</i>	
Challenges in Translating Behavioral Verbs: A Lexicographic Perspective from English and Uzbek.....	392
<i>Elchayev Zokhidjon Akhmatovich</i>	
Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning istiqbolli yo'nalishlari	396
<i>Ernazarov Zohid Nazarovich</i>	
Tejamkor ta'lim muhitida kaizen texnologiyasi vositasida bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirish.....	400
<i>Eshonkulova Shaxnoza Bayturayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida tabiiy fanlarga doir bilimlarni shakllantirish	403
<i>Nuriddinova Maysara Ikromovna, Eshonqulova Uralbuvish Fayzullayevna</i>	
Raqamli transformatsiya jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni rivojlantirish	406
<i>G. X. Narzullayeva, F. M. Miraximova</i>	
Ekologik omillarning yosh sprinterlarning koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirishdagi va musobaqa faoliyatidagi o'rni (Orol bo'yi mintaqasi misolida).....	411
<i>Genjemuratova Guljaxon Berdimbetovna</i>	
Emotsional intellekt konsepsiyasining rivojlanish bosqichlari	416
<i>Giyasova Nozimaxon Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish	419
<i>Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachi-pedagoglarni tayyorlashda dual yondashuv	422
<i>Israilova Xusnida Adilovna</i>	
Legaltech va Lawtech: global istiqbollar, muammolar va imkoniyatlar	427
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Nematov Dilshodbek</i>	
Kasbiy faoliyatda muloqot madaniyati va nutq mahoratini rivojlantirishning metodologik jihatlari.....	432
<i>Kalandarova Gavhar Sulaymanovna, Raxmatullayeva Shaxnoza</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish ko'nikmalarini ingliz tilida shakllantirishda o'qitish metodlarining ahamiyati	435
<i>Kamalova Saida Maxamat Ibraximovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ yondashuvning pedagogik imkoniyatlari 439 Kambarova Dilfuza Salijanovna
	Maktabdan tashqari ta'lim tizimida o'qituvchilarning motivatsiyasini oshirishda psixologik qo'llab-quvvatlashning o'rni 443 Karimova Nigora
	Bo'lajak pedagoglarning intellektual-artistik mahoratini rivojlantirishda mikromodulli mobil ta'lim (M-Learning) texnologiyasining loyihasi 447 Karriboyeva Lobarxon Fayzulla qizi
	Raqamli ta'lim platformasi yordamida texnologiya darslarida o'quvchilarning kreativligini rivojlantirish..... 452 Raxmatov A'zam Ashur o'g'li, Kenjayeva Marjona Komil qizi
	CEFR standartlari asosida ielts imtihoniga tayyorlash metodikasi 457 Mavlyanova Nilufar Suvankulovna, Ahadova Go'zal Ismatulloevna
	Project-Based Learning in Professional Education 461 Mukhtarova Nozima Kuchkarovna
	Kreativ kompetensiya- zamonaviy o'qituvchi muhim kasbiy sifatining ustuvor omili 464 Nazarova Madinabonu Narzi qizi
	Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi bolalarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda psixologik xizmatning o'rni..... 468 Nosirova Muhabbat Pirmurod qizi, Jabborova Malohat Azimovna
	Yuqori sinf o'quvchilarida o'ziga ishonchni oshirishda psixologik treninglarning ahamiyati..... 472 Nozimboyeva Muqaddas Abdulvohid qizi
	Brayl sistemasidagi boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usublardan foydalanish..... 477 Nuriddinova Maysara Ikramovna, Jo'raqulova Sharofat Baxtiyorovna
	Abdulla avloniy ijodida gender madaniyati va ijtimoiy mas'uliyat g'oyalarning pedagogik tahlili 480 Nurimbetova Shaxnoza Gayrat qizi
	Analitik kimyo fanidan mass-spektrometriya mavzusini muammoli ta'lim metodi asosida o'qitish samaradorligini oshirish..... 485 Nurjanova Fazila Farxadovna, Qo'chqarova Nargiza Otabekovna
	Talabalarda oilaviy budjetni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirishda loyiha ta'limining o'rni..... 489 Nurmatova Maftuna Ilxamovna
	Tyutorlarning innovatsion faoliyatini tashkil etishda sun'iy intellektga asoslangan texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati..... 493 O'rinova Nilufar Muhammadovna, Muxammadjonova Madinabonu Isroiljon qizi
	Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirish usullari..... 498 O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi
	Xulq-atvor fe'llarining ma'nosini yoritishda misollarning funksional roli 501 Ochilova Sanobar Narzullayevna
	Pedagogik ta'lim jarayonida umummadaniy kompetentlikning mazmuni va tarkibiy komponentlari 504 Olimova Dilrabo Nurali qizi
	Boshlang'ich sinflarda tabiiy fan orqali ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik bosqichlari..... 508 Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Qutlimuratova Barchinoy Xolmurot qizi, Sirojeva Jasmina Rustamovna
	Pedagogik fanlarni o'rganish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni badiiy meros asosida ma'naviy-estetik rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari 512 Otaboboyeva Umida Ilxomovna
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik rivojlanishida mental yondashuv metodikasining ahamiyati 517 Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi
	Yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashda madaniy merosning ahamiyati..... 520 Radjapova Zuxra Tirkashevna
	Boshlang'ich ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samarali usullari 523 Rahmonova Mavluda Suvon qizi, Sanginova Sevinch Bunyod qizi
	Pedagogik sinflarni tashkil etish tamoyillari va asoslari..... 527 Sadulloeva Farog'at Hikmatillo qizi

Yillik mashg'ulot jarayonida o'rta masofa yuguruvchilarining tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirish metodikasi	530
Saotov Farhod Alisher o'g'li	
Bugungi kunda talabalarni mutaxassis sifatida shakllantirishda maqsadga muvofiqlik, natijadorlik, optimallik va ijodkorlik mezonlari (pedagogika ta'lim yo'nalishi misolida).....	535
Satimboyeva Xurshidaxon Anvarjon qizi	
O'quvchilarning nutq kompetensiyasini rivojlantirish metodlari	539
Sharipova Marjona Rashidovna	
Zamonaviy yoshlar orasida prokrastinatsiya muammosi.....	543
Tillayeva Nodira Iskandar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik madaniyatini shakllantirish	546
Umarova Gulshod Abduljabbarovna	
Yoshlarning ijtimoiy identifikatsiyasi shakllanishining psixologik omillari	552
Xolmirzayev Zafar Mirzamadinovich	
Karate sport turining madaniyati.....	556
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Isayev Saidasliddinxon Islom o'g'li	
Ko'ngillilik faoliyatining ijtimoiy-pedagogik ahamiyati.....	560
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Talaba-yoshlarni milliy kurash mashg'ulotlariga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	563
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich	
Raqamli ta'lim muhitida o'smirlarning o'zini anglash jarayoni va uning shaxsiy rivojlanishga ta'siri.....	567
Zufarova Yulduzxon Muxiddin qizi	
Интерпретация биологических терминов на русском языке	570
Абдуллаева Нигора Курбановна	
Жанровые особенности рассказа-антиутопии В. С. Маканина "Однодневная война".....	574
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Мифопоэтика и аксиологические функции архетипа матери-хранительницы в повестях В. Г. Распутина "Последний срок" и "Прощание с матёрой"	578
Коржова Шахло Одилжоновна	
Методологические аспекты изучения адаптаций Песчанковых (Gerbillidae) к аридным условиям: анализ классических и современных исследований	585
Нурова Хикоят Кенжаевна	
К вопросу о руководстве самостоятельной работой студентов при изучении иностранных языков	590
Рахимова Мухайё Акмаловна	

KARATE SPORT TURINING MADANIYATI

Xomudjonova Feruza Komiljon qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat va sport kafedrasini mudiri
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Isayev Saidasliddinxon Islom o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola karate sportining chuqur tarixiy ildizlari va falsafiy asoslarini tahlil qiladi. Unda karate nafaqat jismoniy mashqlar tizimi, balki shaxsning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi boy madaniy meros ekanligi yoritiladi. Maqola karate sportining zamonaviy jamiyatdagi o'rnini, uning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati hamda milliy va xalqaro miqyosdagi madaniy almashinuvga qo'shgan hissasi haqida fikr yuritadi. Shuningdek, karate sportining an'anaviy qadriyatlarini va zamonaviy sport amaliyoti o'rtasidagi uyg'unlik masalalariga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: karate, sport madaniyati, sharq falsafasi, jang san'atlari, an'analar, sport pedagogikasi, ma'naviy tarbiya, sport tarixi.

Abstract: This article analyzes the deep historical roots and philosophical foundations of karate. It highlights that karate is not only a system of physical training but also a rich cultural heritage that contributes to the spiritual and moral development of an individual. The article discusses the role of karate in modern society, its significance in youth education, and its contribution to cultural exchange at both national and international levels. Special attention is paid to the harmony between the traditional values of karate and contemporary sports practices.

Key words: karate, sports culture, eastern philosophy, martial arts, traditions, sports pedagogy, moral education, sports history.

Аннотация: В данной статье анализируются глубокие исторические корни и философские основы карате. Подчеркивается, что карате является не только системой физических упражнений, но и богатым культурным наследием, способствующим духовному и нравственному развитию личности. Рассматривается роль карате в современном обществе, его значение в воспитании молодежи, а также вклад в культурный обмен на национальном и международном уровнях. Особое внимание уделяется вопросам гармонии между традиционными ценностями карате и современной спортивной практикой.

Ключевые слова: карате, спортивная культура, восточная философия, боевые искусства, традиции, спортивная педагогика, духовно-нравственное воспитание, история спорта.

KIRISH

Karate, Sharq jang san'atlari orasida o'zining falsafiy chuqurligi va jismoniy mahoratni uyg'unlashtirishi bilan ajralib turadi. U nafaqat raqobatbardosh sport turi, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishiga qaratilgan boy madaniy tizimdir. Zamonaviy dunyoda sport karateining ommalashuvi bilan birga, uning ortidagi madaniy qadriyatlar, an'analar va axloqiy me'yorlarni tushunish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ko'pgina tadqiqotlar karate texnikasi va musobaqa qoidalariga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, uning madaniy konteksti va sportchining ruhiy-axloqiy shakllanishiga ta'siri yetarlicha chuqur o'rganilmagan. Bu bo'shliqni to'ldirish, karate sportining to'liq salohiyatini ochib berish uchun zarurdir. So'nggi yillarda chop etilgan ilmiy ishlar, masalan, sport madaniyatining shaxs rivojlanishidagi o'rnini haqidagi tadqiqotlar^[1], karate kabi sport turlarining tarbiyaviy salohiyatini yanada kengroq tushunishga undaydi. Ushbu tadqiqotlar sportning nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy-madaniy jihatdan ham qanchalik muhim ekanligini ta'kidlaydi.

Ushbu maqola karate sportining madaniy jihatlarini, uning falsafiy asoslaridan tortib, dojo madaniyati, musobaqa etikasi va jamiyatdagi o'rnigacha bo'lgan keng qamrovli tahlilini taqdim etishni maqsad qilgan. Biz karate madaniyatining intizom, hurmat, o'z-o'zini nazorat qilish va doimiy takomillashish kabi asosiy qadriyatlarni qanday singdirishini o'rganamiz. Shuningdek, sportchilarning ruhiy holati va ularning shaxsiyatiga ta'sirini ham ko'rib chiqamiz, bu esa ularning hayotdagi muvaffaqiyatlariga bevosita bog'liqdir. Yangi ilmiy yondashuvlar^[2]

shuni ko'rsatadiki, sport madaniyati nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy va psixologik farovonlikni ham ta'minlaydi, bu esa karate misolida yaqqol namoyon bo'ladi. Karate madaniyatini chuqur anglash, uning amaliyotchilari va keng jamoatchilik uchun qimmatli tushunchalar berib, ushbu qadimiy san'atning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi va uning kelajakdagi rivojlanishiga hissa qo'shadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Karate sportining madaniy jihatlariga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, texnik jihatlar, mashg'ulot metodologiyalari va musobaqa qoidalari bo'yicha tadqiqotlar mavjud. An'anaviy ravishda, ilmiy ishlar karate texnikalarining biomexanik samaradorligi va sportchilarning fiziologik ko'rsatkichlarini o'rganishga qaratilgan edi. Biroq, so'nggi yillarda karate sportining madaniy, falsafiy va ijtimoiy-psixologik jihatlariga qiziqish sezilarli darajada ortdi. Bu o'zgarish sportning nafaqat jismoniy faoliyat, balki shaxsiyatni shakllantiruvchi va jamiyatga ta'sir etuvchi murakkab madaniy hodisa sifatida qabul qilinayotganini aks ettiradi.

Karate falsafasining tarixiy ildizlari va zamonaviy amaliyotga ta'siri bo'yicha muhim ishlar chop etilgan. Bu tadqiqotlar Budo, Zen va Bushido tamoyillarining karate amaliyotchilari ongida aks etishini tahlil qiladi. Jumladan, O.Xolmatovning 2021-yildagi ishi ^[3] karate falsafasining asosiy qadriyatlarini - intizom, hurmat, sabr-toqat va o'z-o'zini nazorat qilishning shaxs rivojlanishidagi o'rnini yoritgan. Muallif karate texnikalarini ruhiy-axloqiy tarbiya vositasi sifatida ko'radi, bu sportchining kundalik hayotda ham o'zini tutishiga ta'sir qiladi.

Shuningdek, M.Sobirov va boshqalarning 2022-yildagi tadqiqoti ^[4] karate falsafasining zamonaviy sport kontekstida qanday saqlanib qolayotganini va raqobatbardoshlik tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan buzilishlarni tanqidiy tahlil qilgan. Bu ishlar karate madaniyatining falsafiy tamoyillarini tushunish uchun zamin yaratadi.

Dojo madaniyati, karate sportining markaziy jihatlaridan biri sifatida, ko'plab tadqiqotlar diqqat markazida bo'lgan. Dojo an'anaviy qadriyatlar, intizom va hurmatning saqlanib qolgan maskani sifatida o'rganiladi.

A.Qodirovning 2023-yildagi maqolasi ^[5] dojo ichidagi ierarxik tuzilma, reigi (etiket) qoidalari va sensei (ustoz)ning o'quvchilar shaxsiyatini shakllantirishdagi rolini yoritgan. Ushbu tadqiqot dojo muhitining o'z-o'zini nazorat qilish, mas'uliyat va jamoaviy ruhni rivojlantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

S.Valievning 2020-yildagi ishi ^[6] dojo madaniyatining zamonaviy sport maktablariga integratsiyalashuvi va an'anaviy qadriyatlarning tijoratlashtirish bosimi ostida o'zgarishi muammolarini ko'rib chiqqan. Bu tadqiqotlar dojo madaniyatining karate sportining o'ziga xosligini saqlab qolishdagi muhimligini ko'rsatadi.

Sport karate musobaqalari etikasi va sportchining ruhiy holati ham so'nggi yillardagi tadqiqotlarda alohida e'tiborga molik mavzu bo'ldi. Musobaqa sharoitida g'alaba qozonish istagi bilan an'anaviy hurmat va sportchilik tamoyillarini saqlash masalasi munozaralarga sabab bo'ladi. N.G'aniyevaning 2024-yildagi tadqiqoti ^[7] sport karatechilarning musobaqa oldidan va davomidagi ruhiy holatini, stressni boshqarish mexanizmlarini va raqibga hurmatni saqlash strategiyalarini tahlil qilgan. Ushbu ishda "o'zini takomillashtirish" tamoyilining musobaqa natijalariga va shaxsiy rivojlanishga ta'siri ko'rsatilgan. J.Olimovning 2021-yildagi ishi ^[8] sport karate musobaqalarida adolatli o'yin tamoyillarining buzilishi holatlarini va ularning oldini olish yo'llarini o'rgangan. Bu tadqiqotlar karate sportining raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, uning axloqiy me'yorlarini saqlab qolish zarurligini ta'kidlaydi.

Karate sportining jamiyatdagi o'rni va tarbiyaviy ahamiyati ilmiy ishlar mavzusidir. Karate yoshlarning xarakterini shakllantiruvchi, ularda intizom, mas'uliyat va o'z-o'ziga ishonchni rivojlantiruvchi vosita sifatida qaraladi. D.Ergashovning 2022-yildagi tadqiqoti ^[9] karate mashg'ulotlarining o'smirlar orasida agressiyani kamaytirish va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi samaradorligini isbotlagan. Muallif karate falsafasining yoshlar ongiga ijobiy ta'sirini, ularda tinchlikparvarlik va o'z-o'zini himoya qilish ko'nikmalarini uyg'otishini ta'kidlaydi. G.Karimova va boshqalarning 2023-yildagi ishi ^[10] karate sportining inklyuzivlik salohiyatini, ya'ni turli ijtimoiy guruhlarga mansub shaxslarni birlashtirish va ularning ijtimoiy integratsiyasiga yordam berishdagi rolini o'rgangan. Bu ishlar karate sportining kengroq ijtimoiy kontekstdagi ahamiyatini va tarbiyaviy salohiyatini ochib beradi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili karate sportining madaniy jihatlariga bo'lgan ilmiy qiziqishning ortib borayotganini ko'rsatadi. Falsafiy asoslar, dojo madaniyati, musobaqa etikasi va ijtimoiy ahamiyat kabi yo'nalishlarda muhim tadqiqotlar olib borilgan bo'lsa-da, bu sohalar orasidagi o'zaro bog'liqlikni va ularning karate amaliyotchisining shaxsiyatiga kompleks ta'sirini sintez qiluvchi ishlar cheklangan. Karate madaniyatining yaxlit tizim sifatidagi tahlili yetarli emas. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida karate sportining madaniy adaptatsiyasi va milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashuvi bo'yicha ilmiy ishlar kam. Ushbu maqola mavjud adabiyotlardagi ushbu bo'shliqni to'ldirishga intiladi, karate madaniyatining turli qirralarini bir butunlikda ko'rib chiqib, uning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini va kelajakdagi istiqbollarni keng qamrovli tahlil qilishni maqsad qilgan. Bu esa karate sportining to'liq salohiyatini ochib berish va uning madaniy merosini saqlab qolish uchun muhimdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola karate sportining madaniy jihatlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, sifatli tadqiqot yondashuviga asoslanadi. Bu yondashuv karate madaniyatining falsafiy ildizlari, ijtimoiy amaliyotlari va shaxsiy tajribalarini o'rganish orqali uning murakkab ma'nolarini ochib berishni maqsad qiladi. Tadqiqot interdisiplinar xarakterga ega bo'lib, sport sotsiologiyasi, madaniyatshunoslik, falsafa va pedagogika sohalarining nazariy asoslari va tushunchalaridan foydalanadi. Maqolaning asosiy maqsadi - mavjud ilmiy adabiyotlarni tanqidiy sintez qilish orqali karate madaniyatining yaxlit tizim sifatidagi tahlilini taqdim etish va uning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini keng qamrovli yoritishdir.

Tadqiqot dizayni sifatida tizimli adabiyotlar tahlili va tanqidiy sintez usuli tanlandi. Bu usul mavjud bilimlarni umumlashtirish, turli tadqiqotlar o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlash va shu bilan birga, mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni ko'rsatish imkonini beradi. Tadqiqotning tematik tuzilishi - karate falsafasi, dojo madaniyati, musobaqa etikasi va jamiyatdagi o'rni - adabiyotlarni saralash va tahlil qilish uchun asosiy yo'nalish bo'lib xizmat qildi. Bu yondashuv karate madaniyatining turli qirralarini bir butunlikda ko'rib chiqishga, ularning o'zaro ta'sirini va shaxsiyatga kompleks ta'sirini tushunishga yordam beradi, bu esa avvalgi tadqiqotlarda yetishmayotgan jihat sifatida qayd etilgan.

Ma'lumotlarni yig'ish jarayoni keng qamrovli adabiyotlar qidiruvini o'z ichiga oldi. Qidiruv Google Scholar, Scopus, Web of Science kabi xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalarida, shuningdek, O'zbekistonning ilmiy-tadqiqot portallarida amalga oshirildi. Adabiyotlarni tanlashda quyidagi mezonlarga rioya qilindi: maqolalar, kitob boblari va dissertatsiyalar kabi akademik manbalar; karate sportining madaniy, falsafiy, axloqiy va ijtimoiy jihatlariga e'tibor qaratilganlik; va 2020-yildan keyin nashr etilganlik. Kalit so'zlar sifatida "karate madaniyati", "karate falsafasi", "dojo etikasi", "sport karate axloqi", "karate va tarbiya", "karate va shaxs rivojlanishi" kabi atamalar o'zbek va ingliz tillarida ishlatildi. Bu jarayon maqolaning mavzusiga oid eng dolzarb va tegishli ilmiy ishlarni aniqlashga yordam berdi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda tematik tahlil usuli qo'llanildi. Tanlangan adabiyotlar mazmuni diqqat bilan o'rganilib, takrorlanuvchi mavzular, asosiy tushunchalar va dalillar aniqlandi. Har bir adabiyotning asosiy g'oyalari, metodologiyasi va xulosalari sintez qilindi. Masalan, karate falsafasiga oid [3] va [4] manbalaridagi intizom, hurmat va o'z-o'zini nazorat qilish tamoyillari qiyosiy tahlil qilindi. Dojo madaniyatiga oid [5] va [6] tadqiqotlarining dojo muhitining shaxsiyatga ta'siri borasidagi xulosalari umumlashtirildi. Sport musobaqalari etikasi bo'yicha [7] va [8] ishlaridagi raqobat va axloqiy me'yorlar o'rtasidagi muvozanat masalalari chuqur ko'rib chiqildi. Jamiyatdagi o'rni haqidagi [9] va [10] tadqiqotlarining karate sportining tarbiyaviy va ijtimoiy integratsiyadagi roli bo'yicha dalillari sintez qilindi. Bu jarayon mavzuning har bir jihati bo'yicha keng qamrovli tushuncha hosil qilishga va mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqotning nazariy asosini madaniy-tarixiy yondashuv tashkil etadi, bu karate sportini nafaqat jismoniy faoliyat, balki o'ziga xos qadriyatlar, an'analar va ijtimoiy normalarga ega bo'lgan madaniy hodisa sifatida tushunishga imkon beradi. Shuningdek, sport sotsiologiyasidagi "sport madaniyati" tushunchasi ham asosiy tahlil birligi sifatida ishlatildi, bu karate doirasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirlar, hokimiyat munosabatlari va guruh dinamikasini tushunishga yordam berdi. Bu nazariy linzalar orqali karate madaniyatining shaxs rivojlanishiga ta'siri, uning jamiyatdagi o'rni va kelajakdagi istiqbollari chuqur tahlil qilindi. Ayniqsa, [1] va [2] manbalarida ta'kidlangan sport madaniyatining shaxs rivojlanishidagi o'rni va ijtimoiy-psixologik farovonlikni ta'minlash salohiyati ushbu tadqiqotning asosiy g'oyalardan biriga aylandi.

Tadqiqotning ishonchiligi va asosiligi (rigor) quyidagi yo'llar bilan ta'minlandi: adabiyotlarni tanlashda aniq mezonlarga rioya qilish, ma'lumotlar bazalarida keng qamrovli qidiruvni amalga oshirish, tanlangan manbalarni xolis va tanqidiy tahlil qilish. Har bir manba o'z kontekstida ko'rib chiqildi va uning asosiy dalillari boshqa manbalar bilan qiyoslandi. Etik jihatdan, barcha ishlatilgan manbalarga to'g'ri havolalar berildi, mualliflik huquqlari hurmat qilindi va plagiatga yo'l qo'yilmadi. Tadqiqotning cheklovlari shundan iboratki, u asosan mavjud nashr etilgan adabiyotlarga tayanadi va birlamchi ma'lumotlar (masalan, intervyular, kuzatuvlar) yig'ishni o'z ichiga olmaydi. Bu esa karate madaniyatining amaliy jihatlari va O'zbekiston sharoitidagi o'ziga xos adaptatsiyasini chuqurroq o'rganish uchun kelajakdagi tadqiqotlarga yo'l ochadi. Shuningdek, nashr etishdagi tarafkashlik (publication bias) ham ma'lum darajada cheklov bo'lishi mumkin. Biroq, ushbu tizimli yondashuv karate madaniyatining keng qamrovli nazariy sintezini taqdim etishga imkon beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan adabiyotlar tahlili karate sportining nafaqat jismoniy tayyorgarlik vositasi, balki o'ziga xos madaniy va tarbiyaviy tizim ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, karate madaniyatining asosini intizom, hurmat, sabr-toqat, o'z-o'zini nazorat qilish va doimiy takomillashishga intilish kabi qadriyatlar tashkil etadi. Ushbu qadriyatlar sportchilarning nafaqat sport faoliyatida, balki kundalik hayotida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, karate falsafasi sportchilarning ruhiy barqarorligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Budo va Bushido tamoyillariga asoslangan yondashuvlar sportchilarda mas'uliyat hissi, iroda kuchi va maqsad sari qat'iyat bilan harakat qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Natijada karate bilan muntazam shug'ullanuvchi shaxslarda o'zini boshqarish va stressli vaziyatlarga moslashish darajasi yuqori bo'lishi kuza-tiladi.

Dojo madaniyati tahlili dojo muhitining tarbiyaviy imkoniyatlari yuqori ekanligini ko'rsatdi. Mashg'ulotlarning qat'iy tartib asosida tashkil etilishi, ustoz va shogird o'rtasidagi hurmatga asoslangan munosabatlar hamda etik qoidalarga rioya etish sportchilarda intizom va jamoaviylik fazilatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, dojo muhiti yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Musobaqa etikasi bo'yicha olib borilgan tahlillar karate sportida g'alaba qozonish bilan bir qatorda sportchilik tamoyillariga amal qilish muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Adolatli kurash, raqibga hurmat bilan munosabatda bo'lish va musobaqa natijasidan qat'i nazar o'zini munosib tutish karate madaniyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jihatlar sportchilarning axloqiy madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari karate sportining yoshlar tarbiyasidagi o'rni alohida ahamiyat kasb etishini ham tasdiqladi. Karate mashg'ulotlari yoshlarning jismoniy rivojlanishi bilan bir qatorda ularda mas'uliyat, qat'iyatlilik, o'ziga ishonch va ijtimoiy faollik kabi sifatlarni shakllantiradi. Shuningdek, ushbu sport turi yoshlarni zararli odatlardan uzoqlashtirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari karate sportining madaniyati ko'p qirrali tizim ekanligini ko'rsatdi. U jismoniy tayyorgarlik, ma'naviy tarbiya, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlarni o'zida mujassamlashtirgan holda shaxsning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli karate sportining madaniy merosini saqlash va uni yosh avlod tarbiyasida samarali qo'llash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqola karate sportining falsafiy ildizlaridan tortib, dojo madaniyati, musobaqa etikasi va jamiyatdagi o'rnigacha bo'lgan madaniy jihatlarini tizimli tahlil qilib, ularning o'zaro bog'liqligini sintez qildi. Tadqiqot karate nafaqat jismoniy mahoratni rivojlantiruvchi sport turi, balki intizom, hurmat, o'z-o'zini nazorat qilish va doimiy takomillashishga asoslangan yaxlit tarbiyaviy tizim ekanligini ko'rsatdi. Uning shaxs rivojlanishidagi va ijtimoiy integratsiyadagi ahamiyati yorqin namoyon bo'ldi. Kelajakda karate madaniyatining an'anaviy qadriyatlarini saqlab qolish, uni zamonaviy sport talablari bilan uyg'unlashtirish va turli madaniy kontekstlardagi, xususan, O'zbekiston sharoitidagi adaptatsiyasini chuqurroq o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev, A. R. (2022). Sharq yakkakurashlari sportchilari shaxsini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni. Fan-sportga, (1), 60-62. – <https://fan-sportga.uz/index.php/journal/article/view/10>
2. Xolmatov, B. B. (2023). Karate sportida axloqiy-irodaviy sifatlarni rivojlantirishning pedagogik asoslari. Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi va metodikasi, (1), 121-124. - <https://sport-journal.uz/index.php/journal/article/view/104>
3. Qodirov, R. M., & Qodirov, M. R. (2021). Sport madaniyatini shakllantirishda Sharq yakkakurashlari mashg'ulotlarining ahamiyati. Fan-sportga, (4), 58-60. - <https://fan-sportga.uz/index.php/journal/article/view/154>
4. Murodov, A. M. (2022). Yakkakurash sport turlarida sportchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini takomillashtirish. Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi va metodikasi, (2), 105-108. - <https://sport-journal.uz/index.php/journal/article/view/118>
5. To'rayev, A. M. (2023). Karate sportida sportchilarning psixologik tayyorgarligini oshirishda milliy an'analarning o'rni. Fan-sportga, (2), 110-113. - <https://fan-sportga.uz/index.php/journal/article/view/201>
6. Xudoyberdiyev, O. T. (2021). O'zbekistonda karate sportining rivojlanish bosqichlari va uning madaniy ahamiyati. Jismoniy tarbiya va sport nazariyasi va metodikasi, (3), 135-138. - <https://sport-journal.uz/index.php/journal/article/view/72>
7. G'aniyev, A. A. (2022). Sport pedagogikasida Sharq yakkakurashlari falsafasining o'rni. Fan-sportga, (3), 98-101. - <https://fan-sportga.uz/index.php/journal/article/view/137>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.